

FENYVESI CSABA – FÁBIÁN VANESSZA

Pápai üzenetek a bűn ellen küzdőknek

Absztrakt

A tanulmány Ferenc pápa büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos gondolatait és azok időszerű üzenetét elemzi a jogász- és rendészeti hivatások számára. A szerzők személyes élményen alapuló beszámoló keretében mutatják be a 2019. november 15-én, a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság (AIDP) XX. világtalálkozója alkalmából elhangzott pápai beszédet, amely a jogállamiság, az emberi méltóság, valamint a környezeti és társadalmi felelősség kérdéseit helyezte a középpontba. A pápa különös hangsúlyt fektetett a büntetőjog emberközpontúságára, a börtönrendszer reformjára, az „ökocid” mint új büntetőjogi kategória beemelésére, valamint a jogi hivatásrendek morális felelősségére. Az írás célja, hogy e gondolatokat közvetítse a bűn elleni küzdelemben dolgozók, különösen a magyar rendőri, ügyészi és bírói közösség felé, felmutatva Ferenc pápa erkölcsi és jogfilozófiai örökségét.

Kulcsszavak: Ferenc pápa, büntető igazságszolgáltatás, emberi méltóság, jogállamiság, ökocid

Abstract

The study analyses Pope Francis’s reflections on criminal justice and their contemporary relevance for the legal and law enforcement professions. Through a personal, experience-based account, the authors present the papal address delivered on 15 November 2019 at the XX Congress of the International Association of Penal Law (AIDP), which placed the rule of law, human dignity, and environmental and social responsibility at its centre. The Pope placed particular emphasis on the human-centered nature of criminal law, the reform of the prison system, the inclusion of “ecocide”

as a new category of criminal offence, and the moral responsibility of legal professionals. The aim of the paper is to convey these ideas to those engaged in the fight against crime—particularly within the Hungarian police, prosecutorial, and judicial communities—highlighting Pope Francis’s moral and legal-philosophical legacy.

Keywords: Pope Francis, criminal justice, human dignity, rule of law, ecocide

Bevezetés

Írásunk tisztelgő emlékezés. Mégpedig a 2025-ben az égbe költözött Ferenc pápára. Emberi nagyságára, gondolatainak magvasságára. Amelyek között üzenetet fogalmazott meg a rendfenntartóknak, bűnüldözőknek, ügyvédeknek, ügyészeknek, bíráknak, végső soron az igazságért küzdőknek. Ezt igyekszünk közvetíteni a Rendőrségi Tanulmányok olvasóinak.

Előzmények

Az első szerző elmondhatja, hogy: *„életem első pápája II. volt, éppen János Pál. 1981-ben azon kevesek – mások szerint sokak – közé tartozhattam, akik felügyelték a biztonságot Pécsen. Üvegkalitkás pápamobilján gördült végig az ünneplőkkel és rendőrökkel, rendbiztosítókkal telt mecsekaljai utcákon. Az Ifjúság útján pillanthattam meg. Közös teremben, testközelben nem találkoztunk. Később XVI. Benedek sem jött felém. Így aztán kellemes nyár eleji meglepetésként ért 2019-ben, hogy az egyik szakmai szervezet – melynek magam is régóta tagja vagyok –, az AIDP (Association Internationale Droit Pénal – Nemzetközi Büntetőjogi Társaság) XX. világkongresszusa előzetes programjában felfedeztem a pápai audienciát. 2019. november 15. péntek 11 óra. Már nyáron tudták előre. Az örök város szívében tartandó professzionális találkozó máris felértékelődött.”*

Ferenc pápa érkezése

Az eső kopogtatta november 14-i csütörtökön a római JUISS egyetem jogi fakultásán¹ okkersárga kapuoszlopok között lépkedhettünk felfelé a hét domb egyikén. A Trevi-kútra emlékeztető pompázatos szökőkút ölelte a főépület előtti teret. Fölötte kétemeletes palota magasodott a dombtetőn. A konferencia résztvevői a mögötte lapuló modern blokkban vitáztak a jogi személyek, cégek büntetőjogi felelősségéről „*Criminal Justice and Corporate Business*” címmel. 40 ország 600 képviselője. Köztük voltak azért a pápára kíváncsi kísérők is, nem csak a büntetőjogászok, az igazságért, a jogbiztonságért hivatásszerűen harcolók. November 15-én, pénteken beteljesült a vágyuk.

Rutinos olasz sofőrök vezette buszokkal hatoltunk be a Szent Péter térre. Szemben az égbe szúrt, Michelangelo tervezte kupola. A világ egyes számú katolikus templomáé.

A Szent Péter bazilika melletti árkádsornál biztonsági őrök ellenőrizték ruházatunkat, táskáinkat. Áthaladva a Bronz-kapun számtalan meredek lépcsővel néztünk farkasszemet a világ legkisebb – 0,44 négyzetkilométeres, alig ezer lakosú – államában, a Vatikánban.

A folyosó belmagassága meghaladta a tíz métert, a márványoszlopokból áradt a Status Civitatis Vaticane (Stato della Città del Vaticano) semmihez sem hasonlítható patinája.

Az ódon falak mélyedéseinél – eső és hideg ellen hordott – fekete talárban őrök álltak. A lépcsőrengeteg tetején – újabb fordulattal jobbra – megint csak tömör meredek lépcsőt kellett leküzdeni, míg végre eljutottunk az Apostolok Palotája Regia termébe. Három ember magasságú, barnára pácolt, kétszárnyas ajtón léptünk be. A paradicsomba. Legalábbis úgy tűnt a fali és mennyezeti festményekből, a káprázatos márványburkolatokból, cizellált szobrokból. A földi létre az élénk sárga-kék-piros ruhás svájci gárdisták emlékeztettek. Dárda nem volt náluk. Övük bal oldalán csillámló

¹ Forrás: <https://www.luiss.edu/>

aranykard himbálózott. Egyéb fegyver nem bukkant elő. A koromszínű öltönyös, fülükben csavart zsinórt hordó testőrök is jól rejtegették – ha egyáltalán volt náluk – az elhárító eszközöket. Az öles termetű, tüske hajjú csapattagok németül kommunikáltak apró rádiójukon. Hogy kivel, nem tudjuk.

Sokáig mély csend, izgatott várakozás honolt a Sala Regiában. 12-kor tisztán hallottuk a Szent Péter templom felzsongó harangjátékát. Ferenc pápa még nem jött be. 12.30-kor sem. 13-kor jelezte az egyik padlizsánfrakkos, fodros fehér ingben feszítő, buzgón segédkező úr, hogy öt perc múlva érkezik Jézus földi helytartója. S valóban. A masszív tölgyajtók bezárultak, a zsanérok karcosan nyikorogtak egyet. Kívülről duruzsolás, szaporodó, kövön kopogtató léptek hallatszottak.

Az első, egyetlen nyitva maradt ajtón, a derengő homályból libbent be a hófehér reverendájú és pielólust (Soli Deo / sapkát) viselő Szentatya, nyakában fénylő ezüstkereszttel. A katedrára állított, törtfehér bőrrel borított magas támlás trónon foglalt helyet. Fél órán keresztül hallgatta az olasz szervezők vezetője, Paola Severino jogász nő köszöntőjét. Arca fáradtnak tűnt, de kibírta a lendületes szónoklatot. Aztán következett Őszentsége. Szemüvegét komótosan feltette, és egy zizegő papírcsomót vett elő. Elnézést kért a késésért, majd rátért a tárgyra – egyre élénkebb olaszszaggal.

A pápa beszéde

Hogy mit mondott, annak magyar fordítását (annak főbb pontjait) most ide idézzük, mert szerintünk nem csak a világ büntetőjogászaiknak üzent. Megszívlelendő gondolatok másoknak, köztük a magyar rendészletben, bűnüldözésben dolgozó rendőr kollégáknak is.

A Szentatya beszéde a következőket tartalmazta.

Szívélyesen köszöntöm Önöket, és az előző találkozóinkhoz hasonlóan köszönetet szeretnék mondani a társadalomnak nyújtott szolgálataikért és az igazságszolgáltatás fejlesztéséhez nyújtott hozzájárulásukért, az emberi méltóság és jogok tiszteletben tartásáért. Szeretnék megosztani néhány

olyan gondolatot Önökkel, amelyek az egyházat is érintik az evangelizáció, az igazságosság és a béke szolgálata során.

A büntetőjog jelenlegi helyzetéről

A büntetőjog már évtizedek óta – elsősorban más tudományágak hozzájárulása alapján – különböző ismereteket tartalmaz a szankcionálási funkció gyakorlásával kapcsolatos problémákról. Néhányukra utaltam az előző ülésen.

Ezen episztemológiai nyitottság ellenére a büntetőjog nem volt képes megvédeni magát a fenyegetésektől, amelyek napjainkban a demokráciák és a jogállamiság felett tornyosulnak. Másrészt a büntetőjog gyakran elhanyagolja a valósággal kapcsolatos adatokat, és így feltételez egy pusztán spekulatív tudást.

Nézzük meg a jelenlegi helyzet két fontos szempontját.

A piac idealizálása (bálványozása).

A törekeny, kiszolgáltatott személy védtelennek találja magát a piac érdekeivel szemben, amelyek egyetlen szabállyá váltak. Manapság egyes gazdasági szektorok nagyobb hatalmat gyakorolnak, mint maguk az államok. A valóság még nyilvánvalóbb a spekulatív tőke globalizációja idején. A profit maximalizálásának elve, minden egyéb megfontolástól elkülönítve, a kizárás modelljéhez vezet. Ez hevesen sújtja azokat, akik a jelenlegi társadalmi és gazdasági terhek miatt szenvednek, miközben a jövő generációi viselik a környezeti költségeket.

A jogászoknak ma az az elsődleges kérdése, hogy mit tehetnek annak a jelenségnek a leküzdésére, amely veszélyezteti a demokratikus intézményeket és az emberiség fejlődését. Valójában minden büntetőjogász aktuális kihívása a büntető irracionalitás visszaszorítása, amely többek közt a börtönök zsúfoltságában, a börtönbeli kínzásokban, az örök önkényességében és visszaéléseiben, a büntetés hatályának kiterjesztésében nyilvánul meg.

A büntetőjogi idealizmus kockázatai.

Túl kell jutni a büntetőjog idealisztikus szemléletén, ugyanis a büntetés kiszabása nem igazolható morálisan a rendszabályokba vetett bizalom erősítésének a képességével, sem azzal az elvárással, hogy minden személy szerepet töltsön be a társadalomban, és úgy viselkedjen, ahogy azt tőle elvárják.

A büntetőjogot normatíváiban nem lehet elválasztani a valóság elemei adataitól, például azoktól, amelyek megmutatják a szankció valódi működését. A valóság minden gyengítése, amely messze nem technikai erény, hozzájárul a hatalom gyakorlásának elrejtéséhez.

A gazdasági bűncselekmények társadalmi kárt okoznak.

A büntetőjog nem ad kellő védelmet korunk fenyegetéseivel szemben. Kévségszerűen figyelmeztetnek a legkomolyabb bűncselekmények, különösen a vállalatok makro bűncselekményei. Nem túlzok. Nagyra értékelem, hogy a kongresszus figyelembe vette ezt a kérdést.

A globális pénzügyi tőke nem csak a vagyon, hanem az emberek és a környezet ellenében is súlyos bűncselekmények forrása. A szervezett bűnözés felelős többek közt az államok túlzott eladósodásáért és bolygónk természeti erőforrásainak megrongálódásáért. A büntetőjognak nem szabad segédkeznie ahhoz a magatartáshoz, amelyben az aszimmetrikus helyzetek kihasználásával az erőfölényt a kollektív jólét kárára használják fel. Ez a helyzet például abban az esetben, amikor az államkötvények értékét spekuláció révén csökkentjük, anélkül, hogy aggódnánk, hogy ez befolyásolja vagy rontja az egész nemzet gazdasági helyzetét. Ezek olyan bűncselekmények, amelyek súlyossága az emberiség elleni bűncselekményekhez fogható, amelyek éhezéshez, nyomorúsághoz, kényszervándorláshoz, halálos környezeti katasztrófákhoz és az őslakosok népiirtásához vezetnek.

A környezet védelme a büntetőjog által

Igaz, hogy a büntetőjogi válasz a bűncselekmény elkövetésekor keletkezik, és nem hozza helyre a károkat, és nem akadályozza meg az ismétlődést, és

ritkán van visszatartó ereje. Az is igaz, hogy egyfajta büntetési szelektivitás érvényesül, ami miatt a szankcionálási funkció általában a legsebezhetőbbeket érinti. Tisztában vagyok azzal is, hogy van egy fenyítő (punitív) áramlat, amely azt vallja, hogy a legváltozatosabb társadalmi problémákat a büntetőrendszeren keresztül kell megoldani.

Ehelyett az igazságosság elemi értelme azt követelné meg, hogy bizonyos magatartások, amelyekért a vállalatok általában felelősek, ne maradjanak büntetlenül. Különösen mindazok, amelyeket „ökocidnak” („öko-gyilkosságnak”) lehet nevezni: a levegő, a talaj, a víz erőforrásainak súlyos szennyezése, a növény- és állatvilág nagymértékű megsemmisítése és minden olyan cselekvés, amely ökológiai katasztrófához vezethet, vagy egy ökoszisztémát tönkretelhet. Úgy gondoljuk, hogy be kell illeszteni a katolikus egyház katekizmusába az ökológia (környezet) elleni bűnt, mert ez a kötelességünk. Ebben az értelemben a pán-amazónai régióban az atyák azt javasolták, hogy az „ökológiai bűnt” úgy kell definiálni, hogy az az Isten, a szomszéd, a közösség és a környezet elleni cselekedetnek vagy mulasztásnak minősül. A környezetszennyezés bűn a jövő nemzedékeivel szemben, amely a környezet harmóniájának megsemmisítésében, a kölcsönös függőség elvének megsértésében és a teremtmények közti szolidaritás hálózatainak megszakításában mutatkozik meg.

Ahogy Ön a beszédében rámutatott, az „ökocidot” („öko-gyilkosságot” vagy „ökobűnt”) úgy kell érteni, hogy egy adott terület ökoszisztémája elveszett, károsodott, megsemmisült, oly módon, hogy a lakosság általi felhasználásuk komoly veszélybe került. Ez az 5. bűncselekmény-kategória a béke ellen, amelyet a nemzetközi közösségnek ismernie kell.

Ezen alkalommal Önökön keresztül szeretném felhívni a terület összes vezetőjét és szereplőjét, hogy erőfeszítéseikkel járuljanak hozzá otthonunk megfelelő védelméhez.

A büntető hatalom bizonyos visszaéléseiről

Ezen rész befejezésként szeretnék utalni néhány olyan problémára, amelyek az előző találkozásunk óta az elmúlt években még súlyosabbak lettek.

- a. *A letartóztatással visszaélés:* Aggódom az előzetes letartóztatás önkényes alkalmazása miatt. Sajnos a helyzet számos országban és régióban rosszabbodott, ahol az ítélet nélküli fogvatartottak száma már a börtön lakosságának 50%-át is meghaladja. Ez hozzájárul a börtönkörülmények romlásához és a rendőri, katonai erők ilyen célú alkalmazásához. Az előzetes letartóztatás speciális körülmények fennállása nélkül, illetve túlzott időtartamra történő alkalmazása esetén megsérti az ártatlanság vélelmének elvét, miszerint a terhelt ártatlan, amíg a bűnösségét nem bizonyítják.
- b. *Az erőszak akaratlan ösztönzése:* A legitim védelem reformjait több országban is végrehajtották, és – állítólag – igazolja a biztonsági, jogalkalmazói erők által elkövetett bűncselekményeket. Fontos, hogy a jogász közösség a tradicionális kritériumokat megvédje, azért, hogy a büntető demagógia ne váljon az erőszak ösztönző részévé. Ez ugyanis elfogadhatatlan magatartás a jogállamiságban, és gyakran rasszista előítéllettel és társadalmilag kirekesztett csoportok sérelmével jár.
- c. *A kirekesztés és a gyűlölet kultúrája:* Az „egyszer-használatosság” kultúrája, a jóléti társadalom egyéb pszicho-szociális jelenségeivel kombinálva, olyan abnormális jeleket mutat, amelyek a gyűlölet kultúrájává fajulhatnak. Sajnos nem elszigetelt jelenségekről van szó. Természetesen szükséges lenne egy átfogó elemzés arról, hogyan kezelik a nehézségeket a fiatalok és a felnőttek. Nem véletlen tehát az, hogy újra megjelennek a jellemzően náci jelképek és magatartások. Bevallom Önöknek, hogy hallgatván egyes vezetőket, akik a rendért vagy éppen a kormányzásért felelősek, Hitler 1934-es, 1936-os beszédei jutnak eszembe. Most, 2019-ben. Olyan jellemzően náci tevékenységek is jelen vannak, mint a zsidók, cigányok, homoszexuálisok üldözése, amelyek a kirekesztés és gyűlölet kultúrájának lényegét képezik. Ez történt akkoriban, és ma újra észlelhető. Ébernek kell lenni polgári és egyházi körökben egyaránt,

hogy elkerülhessük e romlottság lehetséges veszélyét, amelyről fel-tételezzük, hogy nem szándékos.

- d. *Jogi hadviselés:* A média, az ellenfelek és az igazságügyi szervek időszakosan a politikai vezetőkkel szemben hamis vádakot emel-nek. Ilyen módon próbálnak fellépni a nem kívánt kormányok és a korrupció ellen, valamint így próbálják érvényesíteni politikájukat, ami előnyös azoknak, akik autoriter hatalmat szeretnének. Ugyanakkor, kíváncsi lennék arra, hogy az adóparadicsomokat, amelyek mindenféle bűncselekmény elrejtésére szolgálnak, miért nem tekintik korrupciós bűncselekményeknek. Vagy ehhez hason-lóan a közpénzek szétosztásait, amelyek egyre jobban minimalizá-lódnak. Ezen mindenkinek érdemes elgondolkodnia.

Felhívás a felelősségvállalásra

Szeretném felhívni mindazok figyelmét, akik büntetőjogi szakértők, és aki-ket különféle szerepekben felkérnek arra, hogy büntető jogalkalmazási fel-adatot végezzenek, hogy tekintettel arra, hogy a büntetőjog alapvető célja a közösség védelme, ezért ezen a területen minden feladatnak és szerepnek hatása van a közösségre. Ugyanakkor ez komoly felelősséggel jár, bármi-lyen szinten is legyen a személy az igazságszolgáltatásban. A bírótól az állami erő képviselőjéig.

Akit felkérnek ezen a területen egy feladat elvégzésére, annak folyama-tosan tiszteletben kell tartania egyrészt a törvényeket és azok rendelkezé-seit, valamint megfelelő lelkiismerettel kell elvégeznie a feladatot. Más-részt nem szabad elfelejtenie, hogy a törvény önmagában nem valósítja meg a büntető funkció céljait, azt az érintett személyekre alkalmazni is kell. A törvényeknek az esetekhez és személyekhez való hozzáigazítása elen-gedhetetlen és nagyon nehéz feladat. Annak érdekében, hogy a büntető igazságszolgáltatás ne váljon cinikus és személytelen mechanizmussá, szükségünk van kiegyensúlyozott és felkészült, de mindenekelőtt szenvedélyes és igazságos emberekre, akik tisztában vannak kötelességükkel és az általuk viselt nagy felelősséggel. Így a törvény – mégpedig az összes

törvény, nem csak a büntetőjogi – nem lesz öncélú. Az érintett személyek szolgálatában lesz függetlenül attól, hogy terheltről vagy sértettről van szó. Ugyanakkor a büntetőjog képes az igazságszolgáltatás eszközeként hatékony védelmet adni a közösség alapvető jogainak őrzésére.

Természetesen a „*helyreállító büntető igazságszolgáltatás*” felé kell haladnunk. Minden bűncselekményben van egy sérült fél, és van két sérült kapcsolat: a bűncselekményért felelős személy és az áldozat között, valamint az elkövető és a társadalom között. Hangsúlyozom, hogy aszimmetria van a büntetés és a bűncselekmény között, és az egyik gonosz tette nem lehet válasz egy másik gonosz tette.

A keresztényi gondolkodásban az igazságosság modellje tökéletes megtestesülést talál Jézus életében, aki – miután megvetették és erőszakosan bántak vele, ami végül a halálához vezetett – feltámadásakor a béke és megbocsátás üzenetét hozta magával. Ezeket az értékeket nehéz elérni, de szükségesek mindenki jó életéhez. Visszatérek Paola Severino professzor börtönökre vonatkozó szavaihoz: a börtönökben mindig szükség van egy „ablakra”, ami a reintegráció (jövőtávlat) felé tekint. El kell gondolkodnunk a börtönök kezelésének módjáról és arról, hogy a büntetés képes-e megváltoztatni a bebörtönzött elkövetőt.

A társadalmakat megkérjük arra, hogy haladjanak egy olyan igazságos modell felé, ahol van mód a bűncselekmény által szétszakított kötelékek helyrehozatalára (a párbeszédre) és a keletkezett károk megtérítésére. Ez egy nagy kihívás, de nem lehetetlen. Olyan kihívás, amelyben mindnyájunknak észszerűen, békésen és demokratikus módon kell kezelnünk a problémákat.

Kedves Barátaim! Három dolgot szeretnék megköszönni: az egyórás vázlatot, a hosszú beszéd meghallgatását és még egyszer a találkozót. Köszönöm! Biztosítom Önöket, hogy továbbra is azon leszek, hogy az emberek szolgálatában állva az igazságosság szerint végezzem a munkámat. Nem kétséges, hogy azoknak, akik megkeresztelkedtek, és a keresztény hitvallás szerint élnek, ez a hely nagyon kiváltságos. És még azoknak is, akik

nem keresztények, Isten segítségére van szükségük minden ok és igazságosság forrása miatt. Szívből áldalak meg titeket a Szűz Anya és a Szentlélek segítségével, és kérlek titeket, hogy imádkozzatok értem. Köszönöm.

Záró gondolatok

Az írott szöveget és áldást szabad beszéd követte. Öméltósága akkor volt a „legjobb formájában”. Aki látni és hallani is kívánja őt, nézze meg a Vatican News már aznap este megjelentetett webhelyén. S ne csodálkozzunk ezen a gyorsaságon. A cseppet sem szegény, turisták lepte törpeállamban létezik Vatikáni Rádió, Televízió, Angyalvár, újság (L'Osservatore Romano), bélyeg, posta (Post Vaticane), múzeum, könyvtár, kúria, titkos levéltár, alamizsnahivatal, csendőrség, börtön, heliport is.

A teljes pápai szöveg (videó) olaszul, illetve angolul is megjelent.²

A Regia meseterem bordó üléses harminc sorából az elsőben ülő vezető AIDP-tisztviselők érintkezhetek, kezet is foghattak Franciscus pápával, ha akartak, kezet is csókolhattak neki. A többieknek távolabbi búcsúintés jutott. És egy közös kép, középen a Jorge Mario Bergoglio néven született egyházi méltósággal. 83 évesen is rugalmasan foglalt helyet a két sorblokk között, és nézett a hivatásos fotós objektívébe. Ezt tette egészen 89 éves koráig, lendületesen, bölcsen, erős élni akarással.

² Forrás: https://www.youtube.com/watch?time_continue=648&v=z1FNx63no4s&feature=emb_logo;
<https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-11/pope-francis-penal-law-justice-environment.html>
Letöltés ideje: 2026.03.08.